

Liten middelalderby med mektig historie

Det er mange gode grunner for å legge turen til Vadstena. Her er tre av dem: Vadstena slott, Bjälbopalasset og Klosterkyrkan. Men en fjerde og kanskje viktigere grunn til å legge veien om byen er at Vadstena har vært kjent for sin gjestfrihet gjennom mange århundrer. Det er nok derfor så mange vender tilbake etter sitt første besøk i middelalderbyen.

Gjestehavnen i voldgraven til Vadstena slott ligger tett på slottsmurene.

Det store slottet til Gustav Vasa ser ut til på uvirkelig vis, nærmest å flyte i vollgraven.

Statuen av Hellige Birgitta troner sentralt i Klosterkyrkan.

Oliver fant seg tidsriktig mundur bak slottets tykke murer.

Udd Jönsons hus (t.v.) i begynnelsen av gågata regnes for Sveriges første varemagasin.

Rådhuset som er Sveriges eldste, ble innviet i 1411.

Det første du legger merke til når du nærmer deg byen fra syd, er tårnene på Vadstena slott som troner imponerende over byens tak. I nærheten av slottet, tett på vollgraven, ligger plassen for bobiler, og dit er det godt skiltet. Der tilbys den servicen som bobilister forventer.

Kommer du fra nord er det Klosterkyrkans tak og tårn som synes best. Omkring to kilometer nord for byen ligger Vadstena camping ved Vätterns østlige bredd. Dersom du reiser med campingvogn er det enklest å ta inn her, men i bobil kan du utnytte quickstop-muligheten like ved stranden. Vi har bodd på plassen flere ganger, og har satt pris på den gode servicen samt nærheten til Vätterviksbadet, og ikke minst middelalderbyen Vadstena som allerede i 1400 fikk sine byprivilegier. Inn dit er det anlagt en gang- og sykkelsti.

Under vår siste tur til byen valgte vi bobilplassen like ved Vadstena slott. Den er etablert i tilknytning til gjestehavnen hvor båtfolket kan seile helt inn i vollgraven og finne seg en plass tett på de mektige slottsmurene. Der kan man koble seg på strøm samt finne vann og tømme muligheter dersom man tar seg tid til å lese informasjonsoppslaget. Der står det også at servicehuset finnes i kombinasjon med havnekontoret ved kanalen inn til vollgraven rundt slottet.

Vadstena slott ble opprinnelig påbegynt i 1545 av kong Gustav Vasa, som en festning. Den skulle beskytte Stockholm mot fiender fra syd, først og fremst Danmark som fortsatt regjerte over Skåne, samt kontrollere balstyrige smålendinger som ofte var i opposisjon til den svenske kongemakten.

På turen hadde vi med et av våre barnebarn (Oliver) som syntes det skulle bli spennende å gå på oppdagelsesferd i slottet der det tronet majestetisk bare noen pilskudd fra vår temporære sommertomt. Ved tidligere besøk, har vi fulgt guider rundt i slottets store saler. Denne gangen lot vi krabaten lede an opp trappene hvor han kunne utforske sin fascinasjon for de tykke slottsmurene, og at det lå båter i vollgraven rett på utsiden. Mer spennende enn Kaptein Sabeltanns verden, syntes Oliver, og fant tidsriktige drakter og tresverd, som han kunne kle seg ut som slottsknekt i.

Fra den store Brudesalen hørte vi ensemblet som øvde på operaen 'Silverskeppet' de skulle fremføre senere på sommeren, men i prøveperioden var det ingen adgang dit for publikum. Oliver ble så fascinert av musikken som kunne høres nesten over alt i slottet at han gjerne kunne gått på konsert samme kveld.

Myten vil ha det til at kong Gustav Vasa i sitt 56 leveår skal

Tett på Vättern og gjestehavnen kan man få plass til bobilen bare et steinkast fra slottet.

Sengene i slottet var så korte at man måtte sitte og sove fordi man på Gustav Vasas tid trodde at det var fare for å drukne i egne kroppsvæsker om man lå og sov.

ha holdt bryllup med den nesten 40 år yngre Katarina Stenbock i den flotte Brudesalen, skjønt mye tyder på at festen ble holdt i et hus ute i borggården fordi slottet fortsatt var under utbygging da giftermålet fant sted.

Oliver fulgte interessert med mens vi fortalte den unge knekten at hensikten med de enorme bildevevsteppene langs veggene var å isolere mot kulden under kalde vintre i gammel tid. Han syntes også det var spennende at det var en egen kirke inne i slottet hvor de som har lyst og råd kan leie den for å gifte seg.

I slottets borggård arrangeres det ofte konserter med kjente artister, og uken etter vårt besøk i Vadstena skulle et skikkelig Rockabillyshow gå av stabelen

Vi fikk heldigvis med oss den ukentlige nostalgiaftenen hvor veteranbiler stod utstilt langs vollgraven. Plassen sydet av bilinteresserte mennesker som koste seg med godsaker fra grillen mens Cathrine och the Boys underholdt med tidsriktig musikk.

Et oppslag ved bobilplassen fortalte at parkeringsavgiften skulle betales til havnesjefen på havnekontoret, men det viste seg også mulig å få gjort i resepsjonen til slottet.

I havnekontoret ligger dessuten sanitæranlegget man kan benytte som gjest på bobilplassen. Dette ligger på motsatt side av kanalen for båtene som kan seile mellom vollgraven og Vättern. Man må gå gjennom slottets borggård for å komme over til havnekontoret. Vindebroen inn til slottet åpnes og stenges til faste tider for å slippe båter med mast og flybridge forbi. Slottet er dessuten stengt om natten,

Bjälbopasset regnes for Sveriges første kongebolig.

Vadstena camping tilbyr plasser helt ved Vätterns strand. Noe vi nøt ved vårt første besøk i byen.

så det gjelder å planlegge besøkene til servicehuset om man ikke foretrekker en spasertur rundt hele slottet.

Bjälbopasset nord i byen ble bygget på 1200-tallet som et lystslott for Bjälboætten. Da riksjarlen Birger Jarl ble valgt til formynderregent for sin sønn i 1250 førte han palasset til sønnen Valdemar som ble konge bare 7 år gammel. Palasset ble deretter preget av overdådige fester for det kongelige hoff, og på 1300-tallet gikk det gjetord om festlighetene i kongehus over hele Europa.

Palasset har hatt mange funksjoner opp gjennom århundrene. I vår tid er det klostermuseum tilegnet St. Birgitta eller Birgitta Birgersdotter som var hennes egentlige navn mens hun var guvernante for kong Magnus Erikssons og hans dronning Blanches barn. De var så fornøyd med hennes virke at de i 1346 donerte slottet til Birgitta som også tilhørte Bjälboætten.

Gaven innebar at Birgitta kunne oppfylle drømmen om å etablere sin egen nonneorden i den tidligere kongeboligen. Birgittaordenen er fortsatt aktiv i Vadstena, med sterke bånd til

Klosterkirken, og i tilknytning til klosteret tilbyr de overnatting i Gästhemmet.

Siden 1996 har teaterselskapet i Vadstena arrangert det de kaller for 'Shakespeare på Gräsgården' som settes opp på en scene utenfor det gamle Bjälbopasset. Da vi besøkte Vadstena var det den berømte forfatterens skuespill 'Trettendagsaften' som ble satt opp i middelaldermiljøet mellom palasset og Klosterkirkan.

Første gang vi besøkte Vadstena overvar vi en korkonsert dypt nede i palassetts kjeller hvor

flerstemt sang gjenlød lik et ekko under buegangene. Først i ettertid fant vi ut at dette var et av mange arrangementer i forbindelse med de årlige Birgittadagene.

Klosterkirkan like ved palasset oppleves som en lys og vennlig kirke idet man kommer inn i det store kirkerommet. Der blir det som antas å være St. Birgittas levninger oppbevart i et relikvieskrin sentralt i kirken.

Den flotte kirken som også kalles Blåkyrkan ble innviet i 1430. Kirken blir av svenske arkitekter ansett for å være blant de vakreste kirkebygg i Sverige, takket være det blåaktige lysskimmeret som preger kirkerommet når solstråler gjenspeiles i kalksteinen den er bygget i.

Kirken og klosteret har hatt stor betydning for Vadstenas utvikling som et viktig mål for pilegrimer fra kontinentet. Enkelte av dem fortsatte imidlertid videre for å ære vår egen kong Olav den Helliges relikvier i Nidarosdomen.

Dette med å ha gitt husrom til pilegrimer gjennom århundrene innebærer at Vadstena fortsatt tar godt vare på sine besøkende i de mange restauranter og overnattingssteder som finnes i byen.

Hjulius-toget

Vårt unge reisefølge overtalte oss heldigvis til en tur med Hjulius-toget som kjører rundt til byens mange severdigheter. På turen fortalte guiden at Rådhuset er det eldste i Sverige som fortsatt er i bruk, etter at det første offisielle møtet ble holdt i bygningen så tidlig som i 1411.

Hun fortalte også at i Vadstena ble det som antas å være Sveriges eldste varehus etablert i Udd Jönsons hus ved torvet en

Volvoene P1800 (Helgenenbilen) og en Amazon representerte 60-tallets svenske bilindustri og fikk stor oppmerksomhet på nostalgiaftenen.

gang på 1500-tallet. I tillegg til å være en rik kjøpmann var Jönson også borgermester i byen og dessuten en god venn til kong Gustav Vasa.

Dette ville vært ukjent for oss om ikke Oliver hadde insistert på å parkere sparkesykkelen til fordel for en tur med Hjulius-toget gjennom byen.

Nostalgiaften

Etter togturen som brakte oss forbi Tycklingebadet hvor mange nøt solen og badelivet langs stranden måtte vi ta et slag minigolf med vår unge reiseleder, på banen som ligger tett ved vollgraven til slottet. Mens vi spilte, fikk vi se alle biler, motorsykler og mopeder som etter en prosesjon gjennom byen var i ferd med å samle seg ved slottet. Catarina Andersson på turistkontoret forteller at nostalgiaften arrangeres hver onsdag mellom 18.00 og 21.00 i sommerhalvåret.

Etter golfen kunne vi beundre blankpolerte veteranbiler av alle slag, mens lukten fra olje og eksos blandet seg med osen fra de mange utegrillene som foreninger og lag trakterte oss besøkende med til tonene av tidsriktig musikk fra bandet på scenen.

Birgittadager

Til minne om den hellige Birgitta som ble helgenforklart i 1391 av pave Bonifatius IX, feirer Vadstena Birgittadagene hvert år mellom 19.-24. juli. Da blir byen festivalpyntet og det holdes konserter med kjente artister, samt mange arrangementer til ære for nonnen som ble utropt til skytshelgen for Europa så sent som i 1999.

St. Birgitta ble bortgiftet som trettenåring, og fikk åtte barn med mannen. Det hevdes at paret skal ha gjennomført en

Voldgraven skiller gjestehavnen og bobilplassen.

Festpyntet Klosterkyrka klar for Birgittadager.

Oliver inviterte på minigolf etter sightseeing med Hjulustoget.

Med Hjulustoget kom vi oss rundt til Vadstenas gamle trehusbebyggelse.

pilegrimsreise til Olavsskrinet i Nidaros domkirke. Først etter at hun ble enke fikk Birgitta mulighet til å gjennomføre drømmen om å etablere et kloster i Vadstena. Dette ble et dobbeltkloster med separate avdelinger for kvinner og menn.

Arn Magnusson og Jan Guillo

Den litteraturinteresserte vil sikkert gjenkjenne mange stedsnavn i nærheten av Vadstena fra Jan Guillos bøker om tempelridderen Arn. Ifølge romanene var Arn den yngste nevøen til Birger Brosa som var en ledende mann i Bjälboätten på 1100-tallet, og om vi skal tro Guillos fremstilling, planla de to Sveriges fremtid i Bjälbopasset samt på andre steder i Vadstenas nærhet. Slikt er jo spennende å lete seg frem til i bøker og på weben mens man planlegger turen til Vadstena som virkelig lever opp til valgspråket; 'Storhet i det lilla'.

Også denne gangen klarte vi å forlate Vadstena uten å ha fått med oss et par av severdighetene som var notert 'bak øret', nemlig; Kameramuseet og Leksaksmuseet som vi merkelig nok klarte å glemme. Glemte var også saltvannsbassenget i Slotsgården da vi småhutret ved Vätterns strand, men Oliver hadde nok en baktanke. Om jeg ikke tar feil vil han nok ha dette som et påskudd for å kunne bli med oss til Vadstena en annen gang. For Vadstena er en by vi mer enn gjerne vender tilbake til. Oliver sa etter hjemkomsten, noe sånt som at dette er den fineste turen jeg har vært med dere på, og jeg blir gjerne med igjen.

Tekst og foto: Torodd Lie

Vätternsviksbadet ligger tett på campingplassen og dens quickstop for bobiler.

Fakta:

Vadstena: Middelalderby med ca. 5.600 innbyggere i Østergötlands län.

Bjälboätten: Opprinnelig fra Bjälbo utenfor Vadstena, og den regnes for Sveriges første kongeslekt, men kalles tidvis for folkungeätten (Folkungarna).

Gustav Vasa var konge av Sverige fra 1523 til sin død i 1560. Hans flukt fra danskekogen mellom Mora og Sälen etter blodbadet i Stockholm, er den historiske bakgrunnen til Vasaloppet.

Birger Brosa (eller Birger av Bjälbo); var Sveriges viktigste statsmann på slutten av 1100-tallet, og ble gift med Brigida datter til den norske kongen Harald Gille. Birger støttet de norske birkebeinerkongene Øystein og Sverre mot baglerne både militært og økonomisk. I Jan Guillos bøker figurer Birger som Arn Magnussons onkel.

Birger Jarl regnes for Stockholms grunnlegger, og var Sveriges egentlige hersker i perioden 1247- 1266. Han tilhørte Bjälboätten med røtter i Vadstena, og var i slekt med Birger Brosa.

Faste arrangement i Vadstena:

Nostalgiافتon; med veteranbiler: www.slottsgarden.se
Årvisse operaforestillinger på slottet i regi av www.vadstena-akademien.org
Shakespeare på Gräsgården: www.shpg.se/
Birgittadagene: www.pilgrimscentrum.se/
Jul på slottet; arrangert av www.svenska-slottamessor.se

Nyttige linker:

<http://vadstena.se/>
<http://www.vadstenacamping.se/>